

SÚHRNNÁ INFORMÁCIA

o Projekte Platforma ambasádorov a ambasádoriek európskej demokratickej kultúry (AmbEDK)¹

pre okruh

OLYMPIÁDY ĽUDSKÝCH PRÁV

Dagmar Horná, aug. 2020, rev. nov. 2020

Projekt Platforma ambasádorov a ambasádoriek európskej demokratickej kultúry (ďalej „AmbEDK“), ktorý realizujú Academia Istropolitana Nova (ďalej „AINova“) a Helsinský výbor pre ľudské práva na Slovensku (ďalej „HVS“) v názve deklaruje ústrednú ideovú bázu svojich aktivít v rokoch 2018 – 2020, ktorou je koncept Rady Európy, zameraný na podporu a rozvoj demokracií ako kultúrnych spoločensko-politických útvarov s ich kultúrnymi a kultivačnými cieľmi a funkciami. Ambasádorskú rolu sme orientovali na stredné školy, mladých ľudí, ktorí sa v nich pripravujú na „zodpovedný život v slobodnej spoločnosti“² ako aj na učiteľky a učiteľov, ktorí im v tom pomáhajú.

V čase prípravy projektu AmbEDK bol na portáli Rady Európy dostupný predbežný koncepčný model kompetencií pre demokratickú kultúru z roku 2016 a v úvodnom roku jeho realizácie 3-zväzkový *Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru* (2018). **Leitmotív** tohto nástroja bol odvodený z dlhodobého sledovania a poznania moderných demokracií, združených v najstaršej európskej politickej organizácii.

- Z „genetického kódu“ demokracií vyplýva, že nemôžu existovať bez demokratických inštitúcií a zákonov;
- demokratické inštitúcie a zákony nemôžu správne fungovať, pokiaľ sa nezakladajú na kultúre demokracie, demokratických hodnotách, postojoch a praktikách;
- nadobúdanie týchto kompetencií sa uskutočňuje v procese vzdelávania a školy v ňom hrajú kľúčovú rolu.

Všetky aktivity projektu AmbEDK tvorili maticu, v ktorej sa rôznymi formami naplňal projektový zmysel a zámer, prispieť k lepšej pripravenosti stredných škôl (mladých ľudí aj vyučujúcich) ku kultúre demokracie v špecifických podmienkach Slovenskej republiky. Projekt tým reagoval na výzvu Občianska informovanosť a participácia v rámci Operačného programu Efektívna verejná správa.³

Predovšetkým vďaka skúsenostiam s dlhodobým projektom **Olympiáda ľudských práv** (ďalej „OLP“, od r. 1996 a ďalej), mladším projektom Ambasádorská škola Európskeho parlamentu (EPAS, 2016 – 2019) a ďalšími aktivitami bolo expertnej zložke projektu známe, že stredné školy v SR sa odlišujú úrovňou pripravenosti na sprostredkovanie kompetencií pre

¹ Realizovali Academia Istropolitana Nova a Helsinský výbor pre ľudské práva na Slovensku v rokoch 2018 – 2020 vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Efektívna verejná správa, dopytovo-orientovanej výzvy pre neziskové organizácie OP EVS DOP-PO1-SC1.1-2017-4 – Občianska participácia a informovanosť.

² Ako to v § 3 a § 4 stanovuje Zákon 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (tzv. školský zákon).

³ Bližšie pozri https://www.minv.sk/?ros_esif_strategie_op_evs

kultúru demokracie. Potvrdili to aj vybrané správy Štátnej školskej inšpekcie (ďalej „ŠŠI“⁴ z ostatných rokov a rôzne prieskumy. Tento stav vyplýva z radu príčin. Okrem toho, že centrálné školské authority dosiaľ (napriek viacerým formálnym záväzkom) nevenovali adekvátnu pozornosť komplexnému formátovaniu škôl ako „škôl demokracie“ rs. „laboratórií demokracie“ alebo „tréningových polí demokracie“⁵ v línii kľúčových programov a nástrojov OSN/UNESCO, Rady Európy, Európskej únie ale aj vlastných vnútroštátnych normatífov, rolu hrajú aj rozmanité regionálne, lokálne a vnútorné príčiny nerovnomernej a nedostatočnej pripravenosti stredných škôl.

Ukázalo sa, že je dôležité hlbšie preskúmať dôvody

- rozličnej miery a kvality poskytovania prodemokratických kompetencií v školskom prostredí ako aj
- miery zapájania sa škôl do procesov a aktivít, ktoré im pomáhajú stať sa lepšími demokratickými školami rs. školami demokracie.

V záujme čo najefektívnejšieho využitia projektového času a kapacít sme od počiatku rozvíjali **dve základné línie aktivít**. Informačné aktivity v prospech priebežného posilňovania spôsobilostí stredných škôl, ich študujúcej aj pedagogickej komunity a zároveň aktivity výskumné.

V prospech poznania a rozvoja kompetencií sa uskutočnili **informačné aktivity**

- *Krajské vedecké čajovne* (16 špecializovaných podujatí, v dvoch sériách, v 8 krajoch SR, v období november 2018 až november 2019)⁶;
- *Výročné stretnutie Alumni Olympiády ľudských práv* (28. – 29.6.2019), v rámci ľudskoprávnej dimenzie/subplatformy;
- *Stretnutia alumni programu Ambasadorská škola Európskeho parlamentu* (2 stretnutia alumni EPAS, jedno v septembri 2019 v Prešove a druhé v novembri 2019 v Bratislave), v rámci európskej dimenzie/subplatformy;
- *Stretnutie Platformy ambasádorov a ambasádoriek európskej demokratickej kultúry. Mládež a európske hodnoty. Demokratická škola – škola demokracie. Simulované zasadnutie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy* (3. – 5.7.2020) v rámci strešnej platformy AmbEDK.

Informačné aktivity mali povahu participatívnych konferencií. Spolu s ďalšími subtilnejšími podujatiami (návštevy vybraných stredných škôl, na ktorých sme predpokladali nejakú formu prekážok v záujme ich orientácie na sledované kompetencie; simulované eurovoľby a pod.)

⁴ *Správa o vzdelávaní k demokratickému občianstvu a k ľudským práva na gymnáziách a v stredných odborných školách; Správy o stave a úrovni výchovy a vzdelávania*; ako aj výskum *Aké vzdelávacie faktory súvisia s postojmi slovenských stredoškôľakov a stredoškôľáčok k menšinám?* (aut. kol.), pozri www.ssiba.sk

⁵ Pozn. DH: už dlhodobejšie nazývame tento koncept, túto nevyhnutnosť ako „Demokratická škola – Škola demokracie“ alebo aj logicky obrátene „Škola demokracie – Demokratická škola“, napríklad, počas pravidelných októbrových multiplikátorských vzdelávaní OEP, letných škôl, vo vzdelávacích materiáloch a pod.

⁶ Pozri: HORNÁ, Dagmar – HUPKOVÁ, Ladislava – SVITKOVÁ, Zuzana *Účasť stredných škôl na I. a II. sérii krajských vedeckých čajovní* (interný materiál AmbEDK), dostupné online <https://ainova.sk/project/ambedk/>

sme zaznamenali účasť približne 4000 účastníčok a účastníkov.⁷ Cieľom aktivít bolo poskytnúť žiackym aj učiteľským účastníčkam a účastníkom prostredníctvom série poznatkov, odborných lekcí a diskusií na vybrané témy bezprostrednú podporu pre poznanie a uplatňovanie kompetencií pre demokratickú kultúru vo vzdelávacom procese a konzultovať s nimi ďalšie projektové aktivity a výstupy. V učiteľských skupinách sa diskutovalo o metodikách, vyučovacích, participatívnych a projektových nástrojoch. Zároveň sa na podujatiach **sieťovali kapacity a formovali subplatformy**: ľudskoprávna (OLYMPPOS), európska (EURÓPA PLUS), učiteľská (VZDELÁVANIE PRE DEMOKRACIU), vrátane ich alumni zložky (najmä ako alumni OEP a EPAS).

Osobitnou aktivitou boli žiacke *Simulované voľby do Európskeho parlamentu*, ktoré sa uskutočnili na viac než 40-tich stredných školách začiatkom mája 2019 a nadviazali na program EPAS.⁸ Osvedčili význam práce so žiackymi aj učiteľskými ambasadorskými tímami, otestovali účinnosť pripravených vzdelávacích materiálov a simulačných postupov, spojili formálne i neformálne formy aktivít, prostredníctvom ktorých žiaci a žiačky trénovali celé spektrum kompetencií.

Paralelne s postupovaním a tréновaním „know how“ kompetencií pre demokratickú kultúru na stredných školách za pomoci internej a externej expertízy⁹ projektu sme počas kontaktných podujatí rozvinuli aj **niekoľko výskumných aktivít** orientovaných na stredoškolskú mládež:

- Priamo na krajských vedeckých čajovniach (2018 – 2019) sme v spolupráci so Sociologickým ústavom Slovenskej akadémie vied (ďalej „SÚ SAV“) testovali vybranú batériu otázok prestížneho Európskeho výskumu hodnôt medzi zúčastnenými žiačkami a žiakmi stredných škôl. **Dotazníkového prieskumu *Mladí ľudia a európske hodnoty***, ktorý sme realizovali nad rámec aktivít projektu AmbEDK, sa zúčastnilo dovedna 1246 stredoškolských žiačok a žiakov.¹⁰
- Uskutočnil sa ***Prieskum hodnotovej orientácie stredoškolskej mládeže*** (máj – november 2019) prostredníctvom rozhovorov s 134 žiačkami a žiakmi v 11 malých fokusových skupinách.¹¹
- Dlhodobó získavané a triedené dáta Olympiády ľudských práv sa stali bázou ďalšieho výstupu: ***Analýza tzv. „bielych miest“ Olympiády ľudských práv***¹²

⁷ Žiacka, učiteľská, lektorská účasť (v projekte stanovená na 3050 osôb) bola prekročená.

⁸ Voľby sa konali na zúčastnených školách v jeden konkrétny deň. Celkom sa ich dobrovoľne zúčastnilo 5489 žiakov a žiačok (tento údaj je nad rámec účastníčok a účastníčok AmbEDK aktivít v počte cca 4000).

⁹ Interný odborný vklad bol viazaný na odborníčky a odborníkov projektu AmbEDK z AINova, HVS, Možnosť voľby, TEUS. Externý odborný vklad sme zabezpečili prostredníctvom spolupráce s vybranými ústavmi SAV, vysokoškolskou akadémiou, mimovládnyimi organizáciami, reprezentáciami európskych inštitúcií, štátnej správy, verejným ochrancom práv, atď.

¹⁰ Pozri dva výstupy z prieskumu: KUSÁ, Zuzana (2019) *Predstavy o demokracii : Zistenia prieskumu žiakov stredných škôl 2018/19 : Working paper in Sociology 2/2019*, ISSN 2453-6970, dostupné online http://www.sociologia.sav.sk/pdf/Working_Papers_in_Sociology_022019.pdf

HORNÁ, Dagmar – MATEJKOVÁ, Alexandra – MIHÁLIKOVÁ, Silvia *Správa z prieskumu Mladí ľudia a európske hodnoty*, 2020, 33 strán, ISBN 978-80-99976-05-5, dostupné online <https://ainova.sk/project/ambedk/>

¹¹ GURÁŇ, Peter – HORNÁ, Dagmar *Prieskum hodnotovej orientácie stredoškolskej mládeže : Záverečná správa z prieskumu, december 2019*, 35 s. ISBN 978-80-99976-07-9, dostupné online <https://ainova.sk/project/ambedk/>

Treba poznamenať, že výstupy z uvedených výskumných aktivít navzájom „komunikujú“ a spoluvytvárajú obraz pripravenosti škôl na odovzdávania kompetencií pre demokratickú kultúru na školách kľúčovej recipientskej zložke, ktorou sú mladí študujúci ľudia.

Priebežne, s hore uvedenými informačnými a výskumnými aktivitami, sme pripravovali **špecializovaný dotazníkový prieskum**, „šitý“ na stredné školy, ich vedenia rs. pedagogické zložky: *Kompetencie pre demokratickú kultúru na stredných školách v Slovenskej republike : Analýza dotazníkového prieskumu, identifikácia „bielych miest“ a návrh opatrení*. Nádej, že školy pristúpia k jeho vyplneniu zodpovedne, sa naplnila. Dotazníkový prieskum sa uskutočnil v mesiacoch apríl – august 2019, reagovalo naň 270 stredných škôl rôznych typov z celkového súboru 677 škôl v SR.¹³

Analýza dát, získaných z dotazníkového prieskumu, na ktorej sme pracovali od septembra 2019 po august 2020 (popri iných, hore uvedených analytických materiáloch a projektových aktivitách) a ktorú predkladáme, je ďalším príspevkom k posúdeniu stavu pripravenosti stredných škôl na Slovensku v oblasti kompetencií pre demokratickú kultúru. V jednotlivých častiach analýzy sa podrobne venujeme prieskumu a v ostatnej formulujeme **vybrané závery odporúčania** pre ďalšie prípadné prehĺbenie prieskumu ale najmä pre školské authority, širšiu školskú obec, odborné kruhy, partnerov ako aj občiansku verejnosť v záujme zásadného pokroku pri reštarte vzdelávacieho systému, zdokonaľovaní kvality stredných škôl v SR vôbec i v sledovanej oblasti kompetencií pre demokratickú kultúru.

Pre stredné školy je určená obširna online publikácia pod názvom *Kompetencie pre demokratickú kultúru : Príručka pre stredné školy*¹⁴, ktorá prináša teoretickú i praktickú časť pre dosahovanie kompetenčného pokroku v procese výučby a ktorá je materiálom otvoreným pre ďalšie diskusie, overovanie a revíziu.

VÝSTUPY PROJEKTU AmbEDK sú dostupné na webovom sídle AINova/Projekt AmbEDK.

ĎAKUJEME všetkým stredným školám, učiteľkám, učiteľom, súťažiacim, alumni OLYMPIÁDY ĽUDSKÝCH PRÁV, že boli významnou bazálnou, aktivizačnou a účastníckou zložkou v projekte Platforma ambasádorov a ambasádoriek európskej

¹² HORNÁ, Dagmar *Analýza tzv. „bielych miest“ Olympiády ľudských práv*, 2020, 63 strán, ISBN 978-80-99976-04-8, dostupné online <https://ainova.sk/project/ambedk/>

¹³ Údaj o základnom súbore stredných škôl v SR sa týka školského roka 2018/2019 (zdroj CVTI).

HORNÁ, Dagmar – KURILLOVÁ, Dušana *Kompetencie pre demokratickú kultúru na stredných školách v Slovenskej republike : Analýza dotazníkového prieskumu, identifikácia „bielych miest“ a návrh opatrení*, 2020, 71 strán, ISBN 978-80-99976-06-2, dostupné online <https://ainova.sk/project/ambedk/>

¹⁴ JENDEKOVÁ, Marta – PETŐCZ, Kálmán (eds) *Kompetencie pre demokratickú kultúru : Príručka pre stredné školy* Academia Istropolitana Nova – Helsinský výbor pre ľudské práva na Slovensku, 2020, ISBN 978-80-99976-08-6; Autorky a autor: Mgr. Katarína Cigánová, PhDr. Dagmar Horná, PhD., Mgr. Adriana Mesochoritsová, PhDr. Kálmán Petőcz, PhD., dostupné online na <https://ainova.sk/project/ambedk/>

demokratickej kultúry (AmbEDK). Pokračujeme ďalej, v subplatforme OLYMPOS, ktorej signatárom je o. i. občianske združenie OLYMP, ktoré od r. 2001 spoluorganizuje OLP.

Intenzívne sme pripravovali celoštátne kolo XXII. ročníka OLP, ktoré sa malo konať 21. - 23. septembra 2020 v Omšeni. Podujatie bolo, žiaľ, stornované kvôli pandémie Covid-19. DO SKORÉHO VIDENIA v XXIII. ročníku OLP (2020/2021)!